

УДК 619:616.995.773.4:636

Власенко О.В., здобувач, **Стибель В.В.**, д.вет.н., професор[©]*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького*

ЕПІЗООТОЛОГІЧНА СИТУАЦІЯ ЩОДО ІНВАЗІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ОВЕЦЬ У ГОСПОДАРСТВАХ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті наведено дані щодо інвазованості овець збудниками гельмінтозів травного каналу та псороптозу у господарствах Сумської області. Встановлено, що з віком тварин ураженість фасціолами, стронгілятами та кліщами Psoroptes зростала, монієзіями знижувалась. Найвищу EI овець фасціолами реєстрували у зимовий, монієзіями та стронгілятами – літньо-осінній, кліщами псороптес – осінньо-зимовий період.

Ключові слова: *вівці, епізоотологічна ситуація, фасціольоз, монієзіоз, стронгілятози, псороптоз.*

Вступ. На сьогоднішній день значних збитків вівчарству завдають інвазійні хвороби, з яких найбільш поширеними є фасціольоз, монієзіози, стронгілятози та акаріози [1, 2]. Зокрема, економічні збитки від гельмінтозів овець складають у США понад 100 млн. доларів, у Великобританії – 120 млн фунтів стерлінгів на рік [3]. Значне розповсюдження інвазійних захворювань овець вимагає удосконалення профілактичних та лікувальних заходів за паразитозів, ефективне проведення яких неможливе без знань особливостей епізоотологічного процесу в конкретних природно-кліматичних умовах із врахуванням технології вирощування тварин.

Метою наших досліджень було вивчення епізоотологічної ситуації щодо інвазійних захворювань овець у господарствах Сумської області.

Матеріал і методи. Вивчення питань епізоотології захворювань овець здійснювали у господарствах Сумської області: ДП «Победа» Білопольського району, СФГ «Відродження», ТОВ «Плодо-розсадник» Охтирського району, АФ «Діамант» Сумського району, СТОВ «Обрій» С. Будського району, МПП «Прайд» Шосткинського району, ТОВ «Обруч» Ямпільського району. У господарствах утримуються вівці породи прекокс м'ясо-вовнового кросбредного типу з напівтонкою вовною, що знаходяться на стійлово-пасовищному утриманні.

Головним показником епізоотологічного стану вівцепоголів'я був показник ступеня зараженості отари збудниками гельмінтозів травної системи (фасціольоз, монієзіози, стронгілятози) та псороптозу, тобто екстенсивність інвазії (EI), яку визначали за результатами копроскопічних та акарологічних обстежень за загальноприйнятими в паразитології методами [4, 5]. Всього було обстежено 2398 овець різних вікових груп.

[©] Власенко О.В., Стибель В.В., 2012

Результати дослідження. За результатами моніторингу епізоотичної ситуації та проведених паразитологічних досліджень у господарствах Сумської області упродовж 2006-2011 років зареєстровано наявність гельмінтозів травної системи (фасціольоз, монієзiosi, стронгілятози) та псороптозу.

Проведеними копроскопічними та акарологічними дослідженнями встановлено, що інвазованість овець у господарствах Сумської області, в середньому, становила: фасціолами – 8,3%, монієзіями – 14,6%, стронгілятами – 38,7%, псороптесами – 14,9%.

За результатами епізоотичної ситуації щодо інвазійних захворювань овець у господарствах Сумської області встановлено різну ступінь інвазії різних вікових груп тварин (табл.1).

Так, ураженість фасціолами, стронгілятами та кліщами псороптес з віком тварин зростала, відповідно, з 0%, 8,5%, 3,9% (ягнята) до 5,2%, 39,4%, 15,3% (молодняк) та 11,1%, 44,6%, 17,1% (дорослі вівці). Інвазованість монієзіями, навпаки, з віком тварин знижувалася, відповідно, з 39,7% (ягнята) до 25,2% (молодняк) та 4,9% (дорослі вівці).

Таблиця 1

Інвазованість овець різних вікових груп гельмінтами та кліщами *Psoroptes* у господарствах Сумської області

Групи тварин	Обстежено тварин	Інвазовано							
		<i>Fasciola hepatica</i>		<i>Moniezia spp.</i>		<i>Strongylata spp.</i>		<i>Psoroptes ovis</i>	
		голів	EI, %	голів	EI, %	голів	EI, %	голів	EI, %
ягнята	305	0	0	121	39,7	26	8,5	12	3,9
молодняк	627	33	5,2	158	25,2	247	39,4	96	15,3
вівці	1466	163	11,1	72	4,9	654	44,6	251	17,1
Всього	2398	199	8,3	351	14,6	927	38,7	359	14,9

Результати паразитологічних обстежень овець у розрізі окремих господарств та районів Сумської області наведено у таблиці 2.

Аналіз проведених досліджень свідчить, що всі господарства, в яких були проведені обстеження тварин, є неблагополучними щодо фасціольозу, монієзiosi та стронгілятозів. Псороптоз реєстрували у 6-и господарствах (85,7%).

Найвищу екстенсивність інвазії фасціолами встановлено у СВГ «Відродження» Охтирського району в групах молодняку (12,8%) та дорослих овець (17,1%). Екстенсивність інвазії фасціолами молодняку та дорослих овець решти господарств була, відповідно, в межах 2,7-7,1% та 6,2-11,8%.

За вивчення сезонної динаміки фасціольозу встановлено, що найвища EI фасціолами овець була в зимовий період: інвазовано 27,4% дорослих овець та 12,5% молодняку. У подальшому показник EI в значно знижувався і становив навесні-влітку 3,7-4,9% у групі дорослих тварин та 1,6%-2,7% у молодняку. Восени спостерігали незначне зростання екстенсивності інвазії фасціолами до 6,9% (дорослі вівці) та 4,5% (молодняк).

Монієзійоз реєстрували у тварин всіх вікових груп, однак найвищу ЕІ встановлено у ягнят: від 16,5% (АФ «Діамант» Сумського району) до 64,2% (ДП «Победа» Білопольського району). Показник екстенсивності монієзіями молодняку у переважній більшості господарств також перебував на досить високому рівні – 12,1-33,5%, за винятком МПП «Прайд» Шосткинського району (0,6%). У овець старших вікових груп інвазія монієзіями була незначною (ЕІ=0,2-5,1%).

Проведеною ідентифікацією видової належності монієзій виявлено значно більшу частку тварин, інвазованих *Moniezia expansa* – 63,7%. У структурі інвазованості ягнят переважав вид *M. expansa*, тварин старших вікових груп – *M. benedeni*.

Таблиця 2

Ураженість овець збудниками гельмінтозів травної системи та псороптозу в господарствах Сумської області

Район, господарство	Обстежено тварин	Вікові групи	ЕІ, %			
			<i>Fasciola hepatica</i>	<i>Moniezia spp.</i>	<i>Strongylata spp.</i>	<i>Psoroptes ovis</i>
Білопольський, ДП «Победа»	118	ягнята	0	64,2	16,2	1,2
		молодняк	2,7	24,7	47,3	26,5
		вівці	6,2	5,1	52,0	32,7
Охтирський, СФГ «Відродження»	589	ягнята	0	32,4	9,1	8,4
		молодняк	12,8	21,5	37,6	37,6
		вівці	17,1	3,2	44,6	32,9
Охтирський, ТОВ «Плодо-розсадник»	467	ягнята	0	47,4	5,9	6,8
		молодняк	6,4	33,5	32,5	27,4
		вівці	11,8	1,7	37,4	33,3
Сумський, АФ «Діамант»	229	ягнята	0	16,5	11,1	5,2
		молодняк	4,9	12,1	27,6	18,7
		вівці	13,8	1,2	39,8	14,2
С.Будський, СТОВ «Обрій»	562	ягнята	0	44,6	7,9	4,7
		молодняк	4,2	26,6	37,5	16,2
		вівці	6,7	3,0	42,4	17,1
Шосткинський, МПП «Прайд»	318	ягнята	0	7,8	8,3	0
		молодняк	7,1	0,6	37,7	0
		вівці	9,8	0,2	54,1	0
Ямпільський, ТОВ «Обруч»	115	ягнята	0	39,4	11,7	0
		молодняк	3,5	17,8	45,7	3,5
		вівці	6,6	2,4	62,1	2,7

Вивчаючи сезонну динаміку епізоотичного прояву монієзійозу у популяції овець встановили, що в літньо-осінній період ураженість монієзіями спостерігалась у всіх вікових групах. Найбільшу кількість уражених тварин встановлено серед ягнят – 52,2-61,4%. Майже удвічі нижчим був показник ЕІ серед групи молодняку – 26,6-29,6%. Екстенсивність дорослих тварин

влітку становила 6,3%, восени – 9,7%. У зимово-весняний період копроскопічними дослідженнями яйця монієзії виявляли виключно у ягнят (7,9-14,3%) та молодняку (2,2-8,7%).

За результатами копроовоскопічних досліджень збудників стронгілятозів кишкового каналу виявлено у всіх групах обстежених тварин. Встановлено, що з віком тварин ЕІ стронгілятами зростала: у ягнят показник ЕІ коливався у межах 5,9-16,2%, у групах молодняку та дорослих овець, відповідно, 27,6-47,7% та 37,6-62,1%. Найвищі показники ЕІ зареєстровано у господарствах МП «Победа», МПП «Прайд», ТОВ «Обруч».

Культивуванням та наступною ідентифікацією личинок були виявлені стронгіляти травного каналу 7-ми родів 4-х родин: *Haemonchus*, *Trichostrongylus*, *Nematodirus*, *Ostertagia* (*Trichostrongylidae*); *Chabertia* (*Strongylidae*); *Oesophagostomum* (*Trichonematidae*); *Bunostomum* (*Ancylostomatidae*). У відсотковому відношенні значно переважали представники роду *Haemonchus*.

Вивченням особливостей сезонної динаміки стронгілятозів нами встановлено, що пік екстенсивності тварин всіх вікових груп припадав на літньо-осінній період: 19,4-17,3% у ягнят, 59,4-52,8% – молодняку, 65,7-63,5% – дорослих овець. У подальшому (зима-весна) показники напруги епізоотичного процесу знижувалися у відповідних групах тварин до 5,9-0,8%, 18,1-3,3% та 17,3-4,2%.

За результатами проведених акарологічних досліджень неблагополучними щодо псороптозу виявилися 6-ть з 7-ми господарств (87,5%). Не виявлено інвазованих *R. ovis* тварин у МПП «Прайд» Шосткинського району. У ТОВ «Обруч» псороптоз встановлено виключно у групах молодняку (ЕІ=3,5%) та дорослих овець (ЕІ=2,7%). Показники ЕІ тварин решти господарств становили 1,2-8,4% (ягнята), 16,2-37,6% (молодняк) та 14,2-33,3% (дорослі вівці). Високий рівень інвазованості овець кліщами спостерігали в осінньо-зимовий період (пікові показники взимку) – 29,7-52,3% у молодняку та 34,8-47,8% у дорослих овець.

Навесні показник ЕІ у групах молодняку та дорослих овець знижувався, відповідно, до 7,2% та 8,4%. Мінімальна кількість уражених псороптесами тварин зареєстрована влітку: 2,3% (молодняк) та 1,9% (дорослі вівці). Ягнят, інвазованих кліщами *R. ovis*, виявляли виключно у осінній період.

За результатами проведених досліджень встановлено, що в структурі інвазій популяції овець переважали асоціації паразитів – 73,7%. Моноінвазії виявлено у 26,3% обстежених тварин.

Характер і складові інвазій змінювалися з віком тварин. У ягнят переважно реєстрували моноінвазії (монієзії, стронгіляти, псороптеси), рідше асоціації з двох (монієзії-стронгіляти, стронгіляти-псороптеси) або трьох (монієзії-стронгіляти-псороптеси) компонентів.

У групах молодняку та дорослих овець, навпаки, моноінвазії (фасціоли, монієзії, стронгіляти,) були представлені незначно (12,7%), а переважали асоціації з двох (фасціоли-стронгіляти, фасціоли-псороптеси, стронгіляти-

псороптеси; монієзії-стронгіляти – виключно у групі молодняку) та трьох збудників (фасціоли-стронгіляти-псороптеси; фасціоли-монієзії-стронгіляти – у групі молодняку).

Всього у господарствах Сумської області виявлено 4-и види моноінвазій (фасціоли, монієзії, стронгіляти, псороптеси), 4-и двокомпонентні (фасціоли-стронгіляти, монієзії-стронгіляти, фасціоли-псороптеси, стронгіляти-псороптеси) та 3-и трикомпонентні асоціації).

Висновки.

1. Проведеними копроскопічними та акарологічними обстеженнями у господарствах Сумської області встановлено інвазованість овець збудниками гельмінтозів травної системи (фасціольоз, монієзіїзис, стронгілятози) та псороптозу.

2. З віком тварин ураженість фасціолами, стронгілятами та кліщами *Psoroptes* зростала, монієзіями знижувалась. Найвищу ЕІ овець фасціолами реєстрували у зимовий, монієзіями та стронгілятами – літньо-осінній, – кліщами псороптес – осінньо-зимовий період.

Література

1. Веселий В.А. Моніторинг основних гельмінтозів жуйних в господарствах з різними системами організації виробництва / В.А. Веселий, Н.Г. Полещук // Вет. медицина : міжвід. темат. наук. зб. – Х., 2005. – Вип. 85. – С. 221–223.

2. Смешанные гельминтозы овец и их распространение в северновосточной части Украины / Дахно И.С., Дахно Г.Ф., Романенко П.Т., Ковалев А.П. // Матер. докл. науч. конф. “Ассоциативные паразитарные болезни, проблемы экологии и терапии”. Москва, 5–6 декабря 1995 г. – М., 1995. – С. 60–62.

3. Сафиуллин Р.Т. Распространение и экономический ущерб от основных гельминтозов жвачных животных / Р.Т. Сафиуллин // Ветеринария. – 1997. – № 6. – С. 28–32.

4. Котельников Г.А. Гельминтологические исследования животных и окружающей среды / Г.А. Котельников. – М., Колос. – 1984. – 208 с.

5. Никольский С.Н. Псороптозы овец и крупного рогатого скота / С.Н. Никольский, А.А. Водянов. М.: Колос, – 1979. – 126 с.

Summary

Vlasenko O.V., Stybel V.V.

EPIZOOTOLOGICAL SITUATION FROM INVASIVE DISEASES IN SHEEP FARMS OF SUMY REGION

The article presents data on infestation of sheeps with helminths of gastrointestinal tract and psoroptes mites in the Sumy region. Found that at the age of animals infestation with fasciolosis, strongylatosis and psoroptosis increased, with monieziosis – decreased. The highest invasion extensity of sheeps with fasciola recorded in winter, moniezia and strogylata – in summer-autumn, psoroptes – in autumn-winter.

Рецензент – д.вет.н., професор Кісера Я.В.